

The Holy See

Üzenet a betegek 8. világnapjára

II. János Pál pápa

2000. február 11.

1.) A keresztény közösség avégett tartja meg a betegek 8. világnapját, amelyre a nagy jubileumi évben, 2000. február 11-én Rómában kerül sor, hogy e rendkívüli esemény által új fényt vessen az alapvető emberi tapasztalatokra. E közösség arra köteles, hogy a betegség és a szenvedés valóságát ismét újra lássa az Isten Fia megtestesülésére tekintve.

Az Egyház a keresztény időszámítás második évezredének a végén szembesül azokkal a kérdésekkel, amelyeket az egészségügy világából hoznak elő. Eközben csodálattal tekint arra az útra, amit az emberiség a szenvedés és az egészség támogatása iránti gondoskodás terén megtett. Így jobban érthetővé teszi jelenlétét e téren, és megfelelő módon szembesül a pillanatnyi, sürgető kihívásokkal.

Az emberek a történelem folyamán a saját helyzetüket érintő korlátok leküzdésére felhasználták az értelem és a szív képességeit. Nagy sikereket értek el az egészség megerősítése terén. Elég annak a lehetőségére gondolnunk, hogy meghosszabbítsuk az életet, megjavítsuk a minőséget, megkönnyítsük a fájdalmakat. Emeljük ki azokat az emberi teljesítményeket, amik révén biztosan ható gyógyszereket, és egyre jobban kifejlesztett műszaki eljárásokat alkalmaznak. E sikerekhez járulnak még a társadalmi teljesítmények, mint a kezeléshez való jog elterjedt tudata s ennek áttétele jogi szakkifejezésekbe „a beteg jogairól szóló” különféle „megállapodásokban”. Azonkívül ne felejtsük el azt a jelentős fejlődést, amit az ápoló szolgálat terén értek el új egészségügyi kezelési formák elterjedésével, egyre minőségibb betegápolással és az önkéntes szolgálat jelenségével, amely mostanság az illetékesség jelentős területeit vállalta magára.

2.) A második évezred végén mégsem mondhatjuk, hogy az emberiség megtett minden szükségessé avégett, hogy a szenvedés hatalmas terhét az egyesek, a családok és az egész közösség számára csökkentse.

Ellenkezőleg, különösen az utóbbi évszázadban úgy tűnik, hogy az emberi szenvedés áradata amely nagy már az emberi természet törékenysége s az eredeti bűn sebe miatt is még hatalmasabbá lett az egyesek s az államok téves döntéseinek szaporodtával. Gondolok azokra a

háborúkra, amik e századot talán inkább mocskolták be vérrel, mint az emberiség szenvedéssel teli történelmének bármely más századát. Gondolok azokra a betegségekre, amelyek a társadalomban széles körben elterjedtek, mint a kábítószer-függőségre, az AIDS-re és azokra a betegségekre, amik a nagyvárosok és a környezet felbomlásából adódnak. Gondolok a kis- és a súlyos bűnözés számszerű növekedésére és az eutanáziára irányuló javaslatokra.

Nemcsak a betegágyakat látom magam előtt, amiken oly sok beteg fekszik, hanem a menekültek, az elárvult gyermekek s a társadalmi bajok, és a szegénység számos áldozatának szenvedéseit is.

Egyidejűleg csatlakozik ehhez mindenképp az elvilágiasodott világban a hit elsötétülésével együtt járó további, súlyosan latba eső oka a szenvedésnek: Az, hogy már nem tudják megragadni a fájdalom megváltó értelmét és a végső időkre irányuló remény vigaszát.

3.) Az egyház minden korszakban részt vett az emberek örömeiben és reményeiben, a gyászban és félelmeiben. Állandóan kísérté az emberiséget, és támogatta a szenvedés elleni küzdelmében, valamint az egészség előmozdításáért való erőfeszítésben. Ugyanakkor eleget tett annak a kötelességének, hogy feltárja az embereknek a szenvedés jelentőségét és az üdvözítő Krisztus által véghez vitt megváltás gazdagságát. A történelem följegyezte azoknak a férfiaknak és nőknek nagy alakjait, akiket az a kívánság vezetett, hogy a szegény és szenvedő testvéreik iránti mélységes szeretettel kövessék Krisztus példáját. Számptalan segítők kezdeményezést hívtak életre, és jótetteikkel a díszére váltak mindkét utóbbi évezrednek.

Hogyan ne tudnánk a püspökök és szerzetesrendi intézmények alapítói s alapítónői mellett bámulatos csodálkozással gondolni arra a sok emberre, aki csendes alázattal áldozta fel a saját életét a beteg felebarátaiért, és sok esetben a hősiesség csúcsát érte el (vö. Vita consecrata = Istennek szentelt élet, 83)? A mindennapi tapasztalat azt mutatja, hogyan járul hozzá a felebaráti szeretet evangéliuma által lelkesített Egyház állandóan sok művel, kórházzal, egészségügyi berendezéssel és önkéntes szervezettel az egészség és a betegek ápolásához. A világ minden táján a segítségre leginkább rászorulóknak tapasztalják, hogy különleges figyelemben részesülnek, bármi is most vagy volt a múltban a szenvedéseik oka, akár maguk okozták azt, akár nem.

Olyan jelenlétről van szó, amelyet az emberi egészség értékes jóléte javára, és figyelmes tekintettel minden társadalmi különbségre és ellentmondásra hordoz és mozdít elő, amely az egészségügy világában fennmarad.

4.) A századok során azonban nem hiányoztak a fény mellett az árnyak, s ezek elsötétítették és még mindig elsötétítik az egészség elősegítésének sok tekintetben ragyogó képét. Gondolok különösen súlyos társadalmi különbségekre az egészségügyi segédeszközökhöz történő hozzájutásnál. E különbségek még ma is megállapíthatók a világ nagy kiterjedésű területein mindenképp a földteke déli felének országaiban.

Az efféle igazságtalan aránytalanság növekvő drámaisággal vonatkozik az ember alapvető jogainak területére: Egész népeknek még csak lehetőségük sincs arra, hogy különösen fontos és szükséges gyógyszereket használjanak, míg másutt drága gyógyszerekkel éppenséggel visszaélnék és pazarolják azokat. És mit mondjunk arról a számtalan testvérünkről, aki nélkülözi az éhség csillapítására szükséges javakat, és mindenféle betegség áldozatává válik? Nem szólván a sok háborúról, ami vérrel szennyezi az emberiséget, s ami a halálon kívül mindenféle testi és lelki sérüléseket okoz.

5.) Az ilyen történéssel szemközt fel kell ismernünk, hogy sok esetben a gazdasági, tudományos és műszaki fejlődést sajnos nem kísérte olyan valódi fejlődés, amely szemmel tartja az embert és mindenegyes személy sérthetetlen méltóságát. Ugyanazok a sikeres eredmények a genetika terén, amik alapvetőek az egészségről és mindenek előtt a keletkező élet védelméről való gondoskodás számára, alkalmat adnak meg nem engedett kiválasztásra, megfontolatlan manipulációra és olyan célkitűzésekre, amelyek – minden erkölcs ellen irányulva gyakran pusztító következményekkel járnak a valódi fejlődésre nézve.

Egyfelől észre vesszük, hogy hatalmas törekvések történnek az élet meghosszabbítására, sőt mesterséges létrehozására. Másfelől azonban nem engedik, hogy a már megfogant élet világra jöjjön. és siettetik a halálát annak, akit nem tekintenek többé hasznosnak. És végül: Míg joggal nagyon hangsúlyozzák az egészséghez való jogot, és szaporítják az előmozdítását célzó kezdeményezéseket, olykor a test tisztületének bizonyos kultuszához és a testi teljesítőképességre való élvhajász törekvéshez jutnak el. Egyidejűleg arra szorítkoznak, hogy az életet egyszerű fogyasztási értéknek tekintsék. Eközben újra kizárják belőle a mozgásukban gátoltakat, az idősebbeket és a haldoklókat.

Mindezen ellentmondásokat és képtelen állításokat vissza kell vezetnünk arra, hogy az egyik oldalon hiányzik az egyensúly a jólét és a műszaki fejlődésre való törekvés között, a másik oldalon a minden egyes ember méltóságát megalapozó erkölcsi logikája között.

6.) Az új évezred küszöbén kívánatos, hogy a szenvedés és az egészség világában is elősegítsük „az emlékezet megtisztítását”. Ez oda vezet, hogy „elismerjük azokat a tévedéseket, amiket azok követtek el, akik Krisztus nevét viselték és viselik” (Incarnationis mysterium = A megtestesülés titka, Szentévi bulla, 11. vö. a Tertio millenio adveniente = A harmadik évezred jövetelével, körl. 33. 37. és 51.). Az egyházi közösségnek szól az a felhívás, hogy e területen is fogadja el a meghívást a szentév ünneplésével kapcsolatos megtérésre.

Megkönnyíti a megtérés és megújulás folyamatát, ha folyton arra tekintünk, „aki kétezer éve Szűz Mária méhében emberré lett, és továbbra is az isteni élet forrásaként nyújtja önmagát az emberiségnek”. (Tertio millenio adveniente, 55.)

Az emberré válás titka magában foglalja, hogy az életet Isten ajándékaként értsük, s így

felelőséggel tartuk fenn és vessük latba a jóért. Az egészség tehát az élet pozitív ismertetőjegye, amit az ember és a felebarát javára kell fenntartanunk. Ennek ellenére az egészség az értékek rendjében az „utolsóelőtti” jó, amit az egész jóra, következésképpen az ember lelki javára való tekintettel is kell ápolnunk és megfontolnunk.

7.) Tekintetünk e körülmények között mindenképp előtt a szenvedő és feltámadt Krisztusra irányul. Isten Fia magára vette az emberi természetet elfogadva azt, hogy megélje minden oldalát, beleértve a szenvedést és a halált. Személyesen teljesítette az utolsó vacsorán mondott szavait: „Nagyobb szeretete senkinek sincs annál, mint aki életét adja barátaiért.” (Jn 15, 13). Ha a keresztények az eucharisziát ünneplik, Krisztus áldozatát hirdetik és újítják meg, „akinek a sebei szereztek számunkra gyógyulást” (vö. 1 Pét 2, 25). Aki egyesül vele, „szenvédéseiben a világ megváltása végtelen kincsének egészen különleges részét őrzi, s megoszthatja másokkal” (Salvifici doloris = Az üdvözítő fájdalomnak, pápai körl., 27.).

Jézusnak, a szenvedő szolgának a követése sok szentet és egyszerű hívőt arra készítetett, hogy a betegségét és szenvedését a megtisztulás és megmentés forrásává tegye önmaga és mások számára. A személyes megszentelődés és a világ üdvén való együttműködés e nagyszerű kilátásai megnyitják a beteg testvérek számára azt az utat, amelyen Krisztus és sok tanítványa járt előttünk! Nehéz útról van szó, mert az ember önmagától nem találja meg a szenvedés és a halál értelmét, ám olyan útszakasz ez, amely mindig is lehetséges Isten segítségével, aki a Mester és a belső Vezető (vö. Salvifici doloris, 26-27).

Ahogy a feltámadás Jézus sebeit átváltoztatta az üdvösség és megmentés forrásává, úgy ma a feltámadt Krisztus világossága minden beteg számára igazolja azt, hogy az Istenhez való hűség ösvénye önmaga odaajándékozásával győztes egészen a keresztig. Benne rejlik annak a lehetősége, hogy ezt a betegséget az öröm és a feltámadás forrásává változtassuk. Nem ez-e az a hirdetés, ami minden eucharisztikus ünneplés szívében visszhangzik akkor, amikor a közösség így szólal meg: „Halálodat hirdetjük Urunk, és hittel valljuk feltámadásodat, amíg el nem jössz”? A betegek is, akik az Úr szőlőjébe lettek munkásokként küldve (vö. Christifideles laici = Világi krisztushívők, pápai körl., 53.), a példájukkal értékesen hozzájárulhatnak annak a kultúrának az evangelizálásához, amelyik arra törekszik, hogy kiküszöbölje a szenvedés tapasztalatát. Ezzel megakadályozza, hogy felfogják annak mély értelmét, s az általa indokolt kezdeményezéseket az emberi és keresztény érettség felé.

8.) A jubileum meghív minket arra, hogy Jézusnak, a test és lélek isteni szamaritanusának arcát szemléljük. Isteni Alapítójának példáját követve az Egyház „évszázadról évszázadra újírta az evangéliumból a jó szamaritanus hasonlatát. Feltárta és továbbadta Jézus gyógyító és vigasztaló szeretetét az olyan Istennek szentelt élet tanúságtételével, amely a betegeknek és szenvedőknek adja oda magát, és az egészségügyben dolgozók szakképzett és nagylelkű szolgálatával” (vö. Christifideles laici, 53.). Ez a hozzájárulás nem adódik sem különleges társadalmi viszonyokból, nem is értelmezhető önkéntes vagy alkalomszerű cselekedetként, hanem kikerülhetetlen választ

jelent Krisztus megbízására: „Összehívta tizenkét tanítványát, s hatalmat adott nekik, hogy kiűzzék a tisztátalan lelkeket, és meggyógyítsanak minden betegséget és szenvedést". (Mt 10, 1).

Az eucharisztia által kapja meg a testében és lelkében szenvedő ember iránti szolgálat az értelmét, mivel benne találja meg nemcsak az eredetét, hanem szabályát is. Jézus nem véletlenül kötötte szorosan össze az eucharisziát a szolgálattal (vö. Jn 13. 2-6), midőn felszólította tanítványait, hogy rá emlékezve végezzék el folyton újra nemcsak a „kenyértörést", hanem a „lábmosás" szolgálatát is.

9.) Krisztus, a jó szamaritánus példájának kell lelkesítenie a hívő magatartását, és rá kell őt vezetnie, hogy a szenvedő testvérei számára „felebaráttá" legyen figyelmessége, megértése, elfogadása, gyengédsége, együttérzése révén. Arról van szó, hogy leküzdjük azt a közömbösséget, ami egyeseket és csoportokat arra ösztönöz, hogy önző módon önmagukba zárkózzanak. Ezért „a családnak s az iskolának, valamint a többi nevelőintézménynek már egyedül emberségi okokból kitartóan oda (kell) hatnia, hogy ébressze és erősítse a felebarát és szenvedése iránti gyengédséget" (Salvifici doloris, 29.). A hívő számára ez az emberi érzékenység beletartozik az „agapéba"; vagyis abba a természetfeletti szeretetbe, amelyik arra vezet, hogy a felebarátot Krisztus szeretetében szeressük. Az Egyház, amelyet a hit vezet, valóban gondozással veszi körül azokat, akiket az emberi szenvedés letört, és felismeri bennük szegény és szenvedő alapítójának a képét. Azon fáradozik, hogy enyhítse a nyomorúságot emlékezve szavaira: „Beteg voltam, és meglátogattatok" (Mt 25, 36).

Jézusnak, a jó szamaritánusnak példája nemcsak arra vezet, hogy a betegek mellé álljunk, hanem arra is, hogy minden lehetőet megtegyünk avégett, hogy ismét bevonjuk Őt a közösségbe. Krisztus számára gyógyítani ténylegesen azt jelenti, hogy újra-beilleszteni: Amint a betegség kizár a közösségből, úgy a gyógyításnak oda kell az embert vezetnie, hogy ismét megtalálja helyét a családban, az Egyházban és a társadalomban.

Azokhoz, akik hivatásszerűen vagy önkéntesen elkötelezik magukat az egészségügyben, azt a szívélyes meghívást intézem, hogy tekintsenek az isteni Szamaritánusra avégett, hogy szolgálatuk a végérvényes üdvösség elővételezése lehessen, és meghirdetése annak az új égnek és új földnek, amely „az igazságosság hazája" (2 Pét 3, 13).

10.) Jézus nemcsak kezelte és gyógyította a betegeket, hanem üdvöt hozó jelenlétével, tanításával és működésével fáradhatatlanul elősegítette az egészséget is. Az emberszeretete megmutatkozott emberséggel teli kapcsolataiban. Ezek oda vezették őt, hogy megértést tanúsítson, együttérzést mutasson és vigaszt nyújtson, miközben harmonikusan egyesítette a szelídséget az erővel. Megillette őt a természet szépsége, érzékeny volt az emberek szenvedései iránt, és küzdött a rossz és az igazságtalanság ellen. Erőteljesen szembeszállt a tapasztalat negatív oldalaival anélkül, hogy félreismerte volna azoknak a fontosságát, és az új világ biztonságát közvetítette. Benne megmutatkozott az emberi természet megváltott arca, és benne

megvalósultak a legmélyebb emberi kívánságok.

Az életének ezt a harmonikus teljességét akarja a ma emberének közvetíteni. Üdvös tevékenysége nem irányul csupán arra, hogy leküzdje az ember szenvedését, aki saját korlátjainak és hibáinak az áldozata. Támogatni akarja a teljes önmegvalósítást célzó igyekezetet. Megnyitja az ember részére a kilátást magára az isteni életre: „Én azért jöttem, hogy életük legyen, és bőségben legyen" (Jn 10, 10).

Az Egyháznak, amelyik arra hivatott, hogy Jézus küldetési megbízását folytassa, elő kell segítenie a rendezett, mindenki számára teljes életet.

11.) Az egészség előmozdítása és a helyesen értett életminőség terén két kötelezettség érdemli meg, hogy a keresztény különleges figyelmet fordítson rá.

Mindenek előtt az élet védelme. A mai világban sok férfi és nő küzd jobb életminőségért, magának az életnek tiszteletéért. Gondolataik az élet erkölcsé körül forognak, hogy kiküszöböljék az értékek rendetlenségét, ami olykor a mai kultúrában uralkodik. Amint az *Evangelium vitae* (= Az élet jó híre) kezdetű körlevélben említettem, „különösen jelentős az életre vonatkozó erkölcsi szemlélődés ébredése illetve újjáéledése: A bioetika előretörése s annak egyre inkább erősített fejlesztése és kiterjesztése elő fogja mozdítani hívők és nem hívők, valamint a különféle vallások hívei körében a szemlélődést azokról az alapvető erkölcsi kérdésekről, amik az emberek életét érintik" (27. pont). Ezek mellett mégsem hiányoznak azok, akik sajnos az önzéstől és az élvhajhász anyagelvűségtől áthatott lelkiület elterjesztése által és azáltal, hogy a társadalom és a törvények hozzásegítenek az élet kiküszöböléséhez, hozzájárulnak a halál kultúrájának aggasztó kialakításához.

E kultúra kezdetén gyakran áll az embernek az a prométheuszi magatartása, amelyik abban az ábrándban ringatja magát, „hogya lehet életnek és halálnak, hogy ő dönt róluk, míg valójában legyőzi őt s agyonnyomja az olyan halál, amely menthetetlenül elzárkózik az értelmesség minden távlatától és minden reménytől" (*Evangelium vitae*, 15.). Ha a tudomány és az orvoslás művészete belemegy annak kockázatába, hogy elveszítse természetadta erkölcsi dimenzióját, ugyanazok az emberek, akik az egészségügyi világban tevékenykednek, „néha ki lesznek téve annak az erős kísértésnek, hogy az élet manipulálásának okozói, sőt a halál végrehajtói legyenek." (uo. 89.).

12.) Ebben az összefüggésben a hívek fel vannak hívva, hogy fejlesszék ki a hit érzékét az élet nagy és titokzatos értéke iránt, még ha az törékenynek és sérülékenynek bizonyul is. „Ez a szemlélet nem adja meg magát gyáván azoknak láttán, akik betegek, szenvednek, a társadalom peremére szorultak és a halál küszöbén vannak, hanem megengedi, hogy mindezek a helyzetek felvessék neki a kérdést, mi az értelme mindennek, és éppen ezen adottságok közepette elkezdí felfedezni minden ember arcán a szembetalálkozásra, párbeszédre és együttérzésre való felhívást" (uo. 67.)

Olyan feladat ez, amely elsősorban az egészségügyben tevékenykedőké: orvosoké, gyógyszerészeké, betegápolóké, papoké, szerzeteseké, igazgatóké és önkénteseké, akik tevékenységük alapján különleges módon hivatottak rá, hogy az emberi élet védelmezői legyenek. Ám e feladat minden embert felelőségre szólít, kezdve a beteg hozzátartozóin. Ők tudják, „hogyan az a kérdés, ami a szenvedéssel s a halállal való végső szembesülésnél jön elő az ember szívéből, ha megkísérte őt, hogy visszahúzódjék a kétségbeesésbe, s abban tönkremenjen, mindennek előtt a kísérést, az együttérzést és a megpróbáltatásban való segítséget kéri. Fohászkozó segélykérés ez, hogy tovább tudjon remélni, ha minden emberi reménykedés szertefoszlik" (uo. 67.).

13.) A másik kötelezettség, ami alól a keresztények nem vonhatják ki magukat, az emberhez méltó egészség előmozdítására vonatkozik. Társadalmunkban fennáll annak a veszélye, hogy az egészséget olyan eszménnyé teszik, amelynek alávetnek minden más értéket. Az ember keresztény fogalma ellentmond annak az egészségfogalomnak, ami a tiszta, dús életerőre szorítkozik. Ez megelégszik a saját testi teljesítőképességével, és teljesen hozzáférhetetlen a szenvedés mindennemű pozitív szemlélete számára. Az ilyen elgondolás mellőzi az ember lelki és társadalmi oldalait, s végül árt a valódi jólétnek. Mivel ugyanis az egészség ténylegesen nem korlátozódik az élettani tökéletességre, a szenvedésben tapasztalt élet is teret nyújt az érlelődésnek és önmegvalósításnak, és megnyitja az utat új értékek felfedezése számára. Az egészségnek ez az elképzelése az embert és az egész teljességét tisztelő antropológián (=embertanon) alapszik. Így nagyon távol áll attól, hogy azonosítsa magát a betegségek egyszerű hiányával, és olyan magatartásként jelenik meg, amely igenli a teljesebb összhangot s az egészséges egyensúlyt testi, lelki, szellemi és társadalmi téren. E szemléletmód az embert magát szólítja fel arra, hogy tegyen szabaddá minden rendelkezésre álló erőt, s így valósítsa meg hivatását s a másik ember jólétét is.

14.) Az egészségnek e mintaképe arra kötelezi az Egyházat s a társadalmat, hogy létesítsen emberhez méltó környezetet. A környezet valóban kapcsolatos az ember és a népek egészségével: Az emberi lét „házát” mutatja be és mindazon kincsek összességét, amik oltalmára és vezetésére vannak bízva, „hogyan védje a kertet, és megmunkálja a földet”. Az emberről szóló külső környezettel a belső és erkölcsi ökológiát (=háztartást), amelyik egyedül illeszkedik az egészség helytálló megfogalmazásához.

Ha a maga egészében szemléljük így az ember egészségét, az az élet tulajdonsága, a felebaráti szeretet lehetősége és az üdvösség befogadásának nyitánya lesz.

15.) A jubileum kegyelmi esztendejében „a bűnök és a bűnök büntetése elengedésének éve, az ellenségek kiengesztelődésének éve, a sokrétű megtéréseknek és a szentségi, valamint a szentségen kívüli bűnbánattartás éve ez” (Tertio millennio adveniente 14.) meghívom a püspököket, papokat, szerzeteseket és szerzetesnőket, hívőket és jóakaró embereket, hogy szívbéli bátorsággal álljanak a szenvedés s az egészség világából jövő kihívások elé. Az a

Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus, amit a 2000. évben Rómában fogunk ünnepelni, legyen az az eszményi központ, ahonnét imák és javaslatok terjednek el, hogy az isteni szamaritánus jelenlétét az egészségügy világában élővé és hatásossá tegyék.

Szívből kívánom, hogy a 2000. év jubileumi ünnepe valamennyi keresztény egyház testvéreinek hozzájárulásával a betegek szeretetteljes szolgálatánál az ökumenikus együttműködés fejlődését mutassa fel. Ez tanúsítsa mindenkinek értelmes módon az egységre való törekvést a felebaráti szeretet konkrét útjain.

Külön felhívást intézek a nemzetközi politikai, társadalmi és az egészségügyben tevékeny intézményekhez, hogy a világ minden táján legyenek meggyőző elősegítői konkrét tervek készítésének abban a küzdelemben, ami minden ellen irányul, ami az ember méltóságának és egészségének tiszteletben tartása ellen irányul.

A beteg testvérek tapasztalataiban való tevékeny részvétel útján kíséren bennünket a boldogságos Szűz Mária, aki a kereszt tövében (vö. Jn 19, 25) részt vett Fia szenvedéseiben, és „szakértő” a fájdalomban. Ő kísérje állandóan és szeretetteljesen mindazokat, akik testükön, lelkükben és szellemükben az emberi lét korlátjait és sebeit tapasztalják.

Reá, a betegek gyógyítójára és a béke királynéjára bízom a betegeket és a hozzájuk közelállókat: Anyai közbenjárásával segítse őket, hogy a szeretet civilizációjának terjesztői legyenek.

E kívánsággal adom mindnyájuknak különleges apostoli áldásomat.

Kelt Castel Gandolfo-ban, 1999. augusztus 6-án, Urunk színeváltozásának ünnepén.

II. János Pál pápa